

Төрөөбүт түөлбөбит чэчирли сайыннын!

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1951 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2003 сыл
БАЛАҒАН
ЫЙЫН
27 КҮНЭ
СУБУСТА
№ 112 (7022)

СУВЕРЕНИТЕТ КҮНЭ ӨЛБӨӨДҮЙӨБЭТ

Балаған ыйын 27 күнэ Саха сирин норуоттара судаарысты- балаах буолуубутун уонна ону байыбыт салайан олорукпутун сөбүн көрдөрбүтэ. Суверени- тет декларациятыгар уонна саҥа Конституцияга олобуран, бастаы: Президенттин, соку- ону таһаарар үрдүкү былаасты- тын – Ил Түмэни талбылпыт. Россия федерациятын кытары сагалыы сыйыаны олохтообу- тут. 1996 с. Духобунас акаде- мията, Наука академията тэ- риллэннэр үрдүк үөрэх киэҥ далааһыннамытыгар кыахтар үөскээбиттэрэ.

Суверенитет ылыммы- лыт 13-с сыла. Сыллата рес- публикабыт политической олоҕор саҥаттан саҥа ула- рыйылар таһа тураллар. Ол курдук, Государственной Мунньах (Ил түмэн) парла- мена биэр палатаһаах буолла. Правовой статуһу атардыах ыйын 2002 сыл 1 күнүттэн СР Конституциятынан бигэргэти- либитэ. Парламент биэр пале- таламмыта сохуону айар орган үлэтин процесһын түргэттэтэ. Конституцияны сагалыы реда- кциялааһынга "Президент – Саха республикатын баһылыга, республика толору- улаах былааһын салайааччы" диян сурулуна. 2002 сыла олохтоох байыны салайыныга кириин үлэтэ сабаланна. Му- нicipalнай уларыта тутуу бы- лаас уонна общество икки ар- дыларыгар олох сагалыы сыйыаннамылары үөскэттэ. Биридмилээн дьон уонна кол- лективтар инициативалаахтык үлэлииллэрингэр, кыахтары арыйда. 2002 сыл устата бай- эни салайыныга правовой база оҥоһулунна. Республика бары улуустара муниципалнай тэриллингэ киридилэр, олохто- ох байыны салайыныга пред- ставительскай органнар талы- лыннылар. Муниципалнай уларыта тутууга сурүн сорууктар уонна хайыскалар 2002 с. төрдүс кварталыттан сабалан 2003 сыл айта ыйыгар СР Пре- зиденин дьаһалынан байыны салайыныга ылыннылыбыт былаан быһылынан быһаары- лыннылар.

Байыны салайыныга тэ- рээниэхтик кириэр сыл- лаах нормативнай правовой акттар бу сылга бөлөмөнөн ылыннылар. Ол иһигэр: 1. Тохсунньу 8 күнүгэр тах- сыбыт СР Президентин 682-дэ- эх "СР-гар олохтоох байыны салайыныга кириингэ тэ- рээһин дьаһаллары хааччыыы туһунан" укааһа. 2. Тохсунньу 27 күнүгэр тахсыбыт 731 №-дээх "СР-гар муниципалнай тэриллин дьаһалтатын аппаратын шта- тнай ахсааннарын туһунан" СР Президентин укааһа. 3. Тохсунньу 8 күнүгэр 9 №-дээх СР вице-президенин олохтоох байыны салайыныга представительнай органнар уонна муниципалнай тэрил- лини баһылыктарын тэрийиин туһунан" дьаһаа. 4. Тохсунньу 30 күнүгэр СР Правительствотын 29 №-дээх "СР Государственной бас би- лингигэр кириэр объектары муниципалнай бас билингэ киллэрэн бигэргэтии" туһунан уурааһа о.д.а.

Бас ыйын 7 күнүгэр муни- cipалнай тэриллим баһылы- ктарын инициативаларынан СР муниципалнай тэриллингэ Союһа бигэргэтиллибитэ. Бас ыйын 28 күнүгэр СР-тын олох- тоох байыны салайыныга представительнай органнарын Ассоциацията тэрилиннэ. Муус устар 25 күнүгэр СР президе- на вице-президена уонна 28 общественнай бэрэстэбилтэл- лэрэ "СР-гар түмүк, омуктар сөбүлэһилилэрин, былаас уонна общество биригэ үлэһэллэри- ни туһунан" декларация ылыммытара. Бас ыйын 6 күнүгэр СР президентигэр об- щественнай-консультативнай Сэбиэти тэрийэр туһунан СР Президентин ыйааһа тахсан ки- ни састааба бигэргэтиллибитэ. Сэбит хос председателири- нэн СР вице-президена А.К. Акимов, СР депутаттарын Ассоциациятын председателиэ А.В. Власов, "Саха сирин кон- гресса" общественнай-полити- ческай тэрилтэ председателиэ А.Н.Ким-Кимэн буолбуттара. Сэбит састаабыгар бүтүн Россиятаагы политическай партиялар отделениеларын уонна региональнайобщес- твеннай тэрилтэлэрин бэрэстэ-

билтэллэрэ бары кирибиттэрэ. Сэбит гражданскай общество атаһар турарыгар, государ- ственнай былаас уонна олох- тоох байыны салайыныы орган- нарын үлэлэрин кадьууһун үрдэттигэ, социальная биригэ үлэһэллэрин механизмын үөскэ- тиигэ көмөлөһөр сымаллаах тэ- риллибитэ. Сэбит мөҕүнөйгө мунньаһар 2006 с. дьон "Кэ- сибит байыбыт илиһитигэр" СР президентин уонна вице- президенин уонна вице-прези- денин быһаар инициатива про- граммаларын олохо киллэри- гэ стратегическай былаан бырайыаһын дьүүлэспиттэрэ. Тохсунньу 27 күнүгэр сэбит чилиэһин инициативалары- нан общество политическай партияларын, общественнай холбоһуктарын кытта үрдүкү былаас биэр сибээстээхтик үлэһэллэрингэр СР Президентин В.А.Штыров кытта Дьуоһаар түһарсимилибита.

От ыйын 1 күнүгэр туру- гунан республикага 21 феде- ральная политическай партия- лар салаалара регистраци- ланнылар. 21 №-дээх Дьуоку- кайдаары биэр мандаттаах уокурукка 8 политическай партиялар депутатка байыла- рин кандидаттарын туруору- нулар. 2002-2003 сс. респу- бликага бөдөн общественнай- политическай дьаһаллар ылыннылар. Ол курдук, Са- ха сирэ Россия государствога үбүлүөйэ иккилик бөлүгүнэнэ. Муус устар 26 күнүгэр СР нору- оттарын 3-с Ассамблеята ылын- нна. Дьэ ити курдук эл- бөх уларыһылаах-тэлэрийи- лээх политическай хамсааһын- нарга улуслут күнээһи олоҕо тэнгэ дьүөрэлэһэн, респу- блика ытар политикатын бары- тын өйөөн, икүгэр бастааы көбүлүүнү оролун сүкүһүн кэллэ. Ол курдук, билиги суе- ринитет сыйларыгар үтүс элбэх эндириэх уларыһылары аас- тыбыт. Күн бүтүн билиги кизн туттабыт улуслут чулуу дьон- норуан Е.А.Борисов СР Пре- зидентивотун председателиэ, А.И.Понсеева, И.К.Макаров Го- сударственной Мунньах – Ил Түмэн депуттара, М.Д.Гуляев СР физическай культурага уон-

на спортка комитетын предсе- дателиэ, үтүс үтүө дьоммут СР Правительствотын уонна Го- сударственной мунньах-Ил Түмэн аппараттарыгар, минис- терстволарга араас салайар дуоһунастарга айымнылаах- тык үлэли сылдылар.

Суверенитет сыйлары у- статыгар улус дьаһалтата дьэ- кэргэн, социальная өттүнэн көмүскэллээх буолуу, дьэ- кэргэн экономикатын өрө көтөҕүү политикаларын иници- куентга тутан үлэһэлэн кэллэ. Нэһилиэннэ социальная чөл- чөтүнэн туһанар араҕата 3 тыһ. кэригэ иһи. Бу ааһан эрэ сылга эдэр ыаллар улус- таагы конкурстарга, "Дьэ-кэр- гэн-олох билигэ" декада, "Кэ- так хаһаайыстыбаны сайынна- рын-уйгулаах олох махтэһэ" семинар ытыллан дьон өйүгэр-санаатыгар үтүө өйдөбүллэри хааллардылар.

Улууска 2002 – 2006 сс. тыа сирин социальная-экономи- ческай сайдыытын программа- та оҥоһулан үлэ-хамнас ол иһигэн ытыллар. "Чурапчы" ТХПК (дир. А.Т.Ноговицын) са- лайар тэрилтэтэ үтүэти пәра- работкалааһынга 80 көрүгү астыгар, Францияга Монте- Карлога ытырыллан кыһыл көмүс сертификаты ылары си- тистэ. "Азаана" б/х салайаач- чыта Е.А. Адамов "21-с үйэ фермерэ" диян авторскай бы- райыагы көмүскээн хогон-ком- плекс туттан олохо киллэри- тин 15 улустан уонна респу- блика араас таһымнаах са- лайааччыларга кэлэн көрөн-ис- тэн көбүлүн бардылар. Кулун тутар 10-11 күннэригэр билиги Чурапчыбыгар илин эндрээһи муниципалнай тэриллингэ аналлаах нэһили- эктэр уонна дьаһалталар баһылыктарыгар субэ мунньах тэһээниэхтик буолан аас- тыла.

Чөл олох политикатын өйөөһүгүгэ үтүс өрүттээк үлэ ытыллар. Ол курдук, үтүлүч- чулаах тренер Д.П. Коркин төрөөбүтэ 75 сааһын көрсө улу- ус нэһиликтэрин икки арды- ларыгар физкультурнай-маас- сабай үлэни нэһилиэннэ орто- тутар тарҕатыга, чөл олоҕу пропагандалааһынга туһула-

нан спорт 16 көрүгэр күрэх- тэһиллэр ытылыннылар. Рос- сияга тыа сиригэр бастааһын билиги улууска спорт уонна физкультура института аһыл- лан айымнылаахтык үлэлиир, Д.П. Коркин аатынан ЧРОСИО спортка албан аатын сыллата чингэтэр.

СР норуоттарын 3-с спор- тивнай ооньууларыгар улус спортсменнэра үтүс микстэни ытылар. Муус устарга 8 улу- ус амин үлэһиттарын туберку- лезы утары үлэһэ региональ- най семинар буолан аастыла. Чөл олоххо оскуола-интернат уонна ЧГИФКИС үөрэнэччи- лэрин, студенттарын, оскуола- интернат томторун олохтоохто- руун, Мугудай нэһилиэгин "Саҕах" ЧРК улус нэһиликтэ- рин ытырылары киэҥтик өйөөн, 2004 сыла чөл олох Устааһын ылыммылыт 100 сылын туолуутун көрсө хам- сааһыны таһаары сорууга ту- рар. Мугудай, Хатылы чөл олох тирэх иһинэрин статуһун ыл- быттар, СР Правительство- тын Гранынан бэлэтээминтэ- рэ. Буруйу оҥоруу утары үлэлэргэ 2002-2004 сс. туһуламмыт улус программа- тын олохо киллэрингэ нэһили- эктэр баһылыктарын информа- цията Улуус Мунньаһын сесси- ятыгар былаан быһытынан дьүүлэһиллэн иһэр. Дьэ-э- ууска арыһааһыны, ыарахан көрүгүгээх быһылааннары ар- дэттэн сэрэтэр "Олох-дьаһах" профилактикалыр операция- нан мам ыйыгар улус үрдүнэн былааннаах рейдэлэри ыты- лар. Уопсайа 248 дьэ, 311 уу- оуска турар гражданныр бәрби- эркэлэниилэр, улус 8 кыра учаастактарыгар баһылыктар анананнар байыны салайынан олорууга балай да хамсааһын таһыста. 1999 с. предприни- мательскай үлэни сайынналар, бизнесиһин үрдүк таһымнаах- тык дьарыктанар сымаллаах улу- устаагы предпринимателлэри өйүүр фонда тэриллибитэ.

Улууска барыта 19400 киһи олорор, 270 оскуола, 27 ба- лыһа, 32 оскуола кириэн иһинээһи саастаах оҕолор, 50-тан таһаа культура тэрилтэ- лэрэ бааллар. Оскуоланы 460 оҕо бүтэрбиттэн 294-дэ

үрдүк үөрэх кыһаларыгар кир- дилэр, бу 64,13 % тэнгэһэр. 4800-тан таһа үөрэнээчи ба- ар. Культура тэрилтэлэрэ улус дьонун-сэргэтин духобунас өттүнэн баай буолууларыгар туһуламмыт үтүс өрүттээх интэ- ризинэй ис хоһоонноох дьаһаллары ытыһан, тэрий- сэн кэллилэр. Ол курдук, үбүлүөһүкэй ыһахтар, Саҥа Дьылы көрсүү умнуллубат түгүнэр, онтон да атын үтүс кэрэ-бэлкэ дьаһаллар үрдүк таһымнаахтык аастылар. Улуус- ка айар үлэһэн дьарыктанарга холонор биэр дойдулаахтарбыт айымнылар кинигэ буолан бөһөттөкэллэрэ үксэттэ. Ол курдук, Сомоһо, Удьяа Хары- лы, Проколий Флегонтов, су- руйааччы Роман Данилов, Р.А.Филиппов, Александра Константиновна – Дархаана, Татьяна Маркова, Максим Си- биряков, Варвара Спелдрова, Кирилл, Афанасий Пармяков- тар уо. д. а. кинигэлэрэ күн си- рин көрөн, республикага тарҕанылар. Хас бирдиги нэһиликэ, тэрилтэ байыларын территорияларын суруйан ки- нигэ таһааттарар буолан эрл- лэр. Улуус суруйар оҕолорун кинигэлэрэ бөһөттэниилэр. Онон айар үлэһэ киэҥ суоллар арылыннылар.

Дьон үлэһэ-хамнаса айар- тутар көбө күүбүрдэ. Төрүт культуранытын, фольклорбу- тун, норуот педагогикатын үөрэти дьиргэттэ. Онон суе- ринитет улуслут дьонун кул- гааһын-хараһын аста. Ыччат- тарбыт омук сирдэригэр тийэ үөрэнэр, идэ ылар буоллулар. Хас оскуола, тэрилтэ зайы компьютернай ситим үлэһэ ки- ирдэ, сибээс үлэтэ тосту тубу- ста.

Онон билиги суверенитеты ылыммыт күммүт хаһан да өлбөдүйө сүөҕэ. Сайдды ба- рарын туһары махтаа туруох- тут.

М. ГЕРАСИМОВА,
улуустаагы "Билии"
общество сэбиэдиссэйэ.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЛЭР КҮННЭРИН БЭЛИЭТЭЭНИН

1990-с сылларга рынок сыһан- наһылыгыгар кириэр хамгэ билиги улуслут дьон-сэргэтэ республикага биэр бастааһынан саҥа олох укулэты- гар бөлөмөнүн көрдөрөн, бааһынай хаһаайыстыбаларын тэрийэн барбыт- тара. Онтон тутта аны предприни- мателлар дьоннор баар буоланнар, нэһилиэннэни аһынан-үөлүнэн, күнээһи туттар таһаардырынан хаач- чыыга оҕорон-көтөн, улуска бас- тааи рынок аһыллыбыта. Оттон били- гим бу аастык уоктан таһаа сылар усталаарыгар предпринимательство билиги улуслутугар күскэ сайына дьон араллээхтик этиэхтэ сөй. Ол

курдук, улус үрдүнэн барыта 544 киһи предпринимательство эйгэтигэр дьарыктанар, олортон сорохторо бааһынай хаһаайыстыбалара. Нэһилиэннэ уруксу курдук аны таһа- ар тийбэтэ, сыһа маархана, учу- рат дьэни билбэ, киһи солгонно хака баһаар мунуугар, нэһиликтэ- ргэ бордодукта асалтэтэ, таһаар эһина байлааһы тардылына, саҥа рынок- тар, маһаһыһаар, аптекалар угуу- субуу аһыллаллар, Дьуокускай су- раһаа эһанааччылар телефонун таһа сакаастан, дьэһэрэрттэн на- адалаах микстэлэригэр дьон кыһалыта сүүх, улахан таһааһы

идьэлэрттэн кутаммака айан- ныр буоллулар. Нэһилиэннэһэ олус наадалаах парикмахерскай, саҥа тех- нологияларынан хартыска таһаары- ыта, сайдыи биэр кэрэһитэ – пәйд- жер, мизбэй онгорор, атах таһаһын оромуктунуур, тигэр, көөсирнай мас- тарьскайдар, оҕо, улахан киһи кэ- тар таһаһын тигэр кооператив – барыта чааһынай предпринимателлэр тэрийиллэринэн үлэли курдулар.

Ачыһыт бөһөһи хамсаатар күүһүн, биллэн турар, конкуренция буолар. Онон төһөнөн предприни- мательство улуслутугар сайдар да, он- чоһон хааччыны эйгэтэ тутсан

иһиактааһа чуолкай. Саҥа үлэһэ ки- ирэр чааһынай маһаһыһаннар, рынок- тар, тэрилтэлэр тутсаһаи туһуулаах- тарынан, көстүүлэрэ үчүтэһинэн, ха- аччылар таһымнара толордуһан нэһилиэннэни ыгырар-угуйар бу- луохтаахтар. Онск салиэннэбит, баһуолактэрибит ис көстүүкэриин тул- сарыһа предпринимательство ылар ороула эмиэ кырата сүүх.

Балаған ыйын 23 күнүгэр улуска Предпринимателлэр күнэтэ бәһэ- тэһинэ. Бу күн сарсыардаттан Я.М. Ре- шотников аатынан народнай театр дьэһитин таһыгар уонна Ыччат спор- тивнай-культурнай кинигар олохтоох

предпринимателлэр, бааһынай хаһаайыстыбалар дьарыктанар- быһы- талкалара нэһилиэннэһэ аһан тар- дылына. Манна онгорон таһаарар предпринимателлэр оҕуруот аста- рын, таһаһы-сабы, көмүстэн иэр- гэллэри, дьэ, тэрилтэ микробалин арааһын, саһа иһитин-көмүһүн аты- итин тэрийдилэр, быһыстаккага туру- ордулар. Эһиэхэ дьон улус биэр бастаы предпринимателэ, "Сервис" МУП начальнига, Улуус Мунньаһын депутата, И.Г.Макаров уокуругар кы- лэрбит сайынгы водопроводун офи- циальная аһыллыта буолла.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЛЭР КҮННЭРИН БЭЛИЭТЭЭНИН

(Бүтүүтэ, минин 1 стр. көр)

Предпринимателлэр күннэригэр аналдаах уорүүлээх муньах куус 2 часан П.М.Решетников атынан народнай театр дьикитигэр сабаланна. Манна бочусттаах ылымтарын улуустаагы муниципальной тэриллин баһылыга И.Н.Аммосов, СР Предпринимательствоны турмуу сайыннарыга уонна дьарыктаах буолууга министри солбууааччы П.Н.Мишкин, Чуралчы салинньабит дьаһалтаны баһылыга И.И.Окощеников, тьа хаһайыстыбатын управлениетын специалистна Н.Н.Попов буолдулар. Улуустаагы предпринимателлэри өйүүр фонду директора М.Н.Сидцев байэтин тьыл эмигигэр бары мустубут предпринимателлэри, баһынай хаһайыстыба сайыааччыларын бырааһынныктарынан эрдэрдээн туран, улууска предпринимательство туругун, сайдылын, ситиһилэрин тустарынан сырдата. Бу сылга предпринимателлэригэр улууска республикага ытыллыбыт бары дьаһалларга, быһапталарга, конкурстарга көмөөхтүк ыттан кэллэр. Онтон чорботон улахан ситиһилэри бэлэтээтэжэ, "Чуралчыка" ПК (салайааччы И.С.Никофорова) республикатаагы "Золотой сток" конкурсу II миэстэлээбэ, "Золотой фонд России" кинигэга килэрэлибитэ, Г.Г.Дагданча республикага ытыллыбыт сага үлэ миэстэтин таһаарыааччыларга конкурсука III миэстэни ылары ситистэ, П.П.Савяан "Мебель Якутии - 2003" быһапталарга ыттан, III миэстэни ылыта. Улуус предпринимателлэргэ Таат-

та уонна Чуралчы икки ардыларыгар ытыллар өт сүүрдүүтүн быһыа байэлэрэ илиилэригэр үлэни, баһылаан-көһүлээн тэрийдилэр. Итини таһыан улуусуот нэһилинньэтин олобуун-дьяһалтын усулуобуйатын тупсарыага үчүгэй сагаларыны Григорий Григорьевич Дагданча Куокара үрөһүн сагы дьон туоруур муостатын ыттыс көм иһигэр байэтин үбүкөн тулан өгөрдө. Иван Григорьевич Махараев сүүрэн-көтөн, салинньэ түөрт улуусуоттарга сайыагы өдөрүөдө кылаттарда уонна да атын улууска ытыллар дьаһаллар, конкурстар олохтоох предпринимателлэр көмөөрө, спонсорстволара суох ытыллыбаттар. Итиник этэн туран, Максим Николаевич фонд Бочуотунай грамоталарын үчүгэй үлээтэх предпринимателлэргэ тутар-тыта.

Улуус баһылыга И.Н.Аммосов предпринимательство олобу сайынаар улахан инициализири бэлэтээн туран, мустубут улуус бары чаһынай дьыаланан дьарыктанааччыларга өссө кууска үлэни тэрийэллэригэр баарда. Билигин улуусуоттар маһаһыннар, рыноктар аһыллалар, сага үлэ миэстэлэрэ таһаарыллалар, нэһилинньэни хаанчыгы айгыга кэһиниэ хайыаллаах дьыала, аны өссө кафелар, ресторандар, чаһынай госниисдалар, дьон сыныаланан тэрийэр кулууптар үлээктэрин, салинньэбит, бөһүөлэктэригэр олобу кытта тэһтэ сайдан иһиктэрин наада. Маны барытын тэрийэр кыах билиги предпринимателлэригэр баарыгар эрэнэбит, оһон тэрийин, үлээтээн-хам-

савит, нэһилинньэни хаанчыгыны үрдүк таһыага таһаарыт, сагаларына тэрийэллэри аһан иһин. Оһон билиги дьаһалта өтүттөн өйөбүтү тэрийэбилит. Предпринимателлэр оһор салинньэбит ис-тас кустуугэ тупсарыгар, улуусуоттарбыт мэлдьи күөк, мьаас, үчүгэй суоллаах-ниисээк, бир-дык буолалларыгар ханник да тэрий-тэтэн итэбэтэ суох кытыахтарыгар эрэнэбит уонна ылар үлэлэрин иһин маһталытын биллэрэбит", - дьэн этэ.

Кини кэһинтэн Предпринимательство уонна туризм сайдытыгар, дьарыктаах буолууга министри солбууааччы П.Н.Мишкин, салинньэ баһылыга И.И.Окощеников, тьа хаһайыстыбатын управлениетын специалистна Н.Н.Попов, улуус предпринимателлэрин общественнай сөбүөһүн председатели Е.Г.Санжеева байэлэрин эрдэрдээн тизирдилэр. Тьыл эһиктэ дьон улуус сайдытыгар, социальнай-культурнай, экономикаһай оһор ахтыбынай кыттыны илар предпринимателлэргэ Грамоталары уонна Маһтал суруктары туттардылар. Үөрүүлээх муньагы "Иһыллаан" сыныалан кинини ырыаһытара кэрэгэтилер. Кьэһэ өтүгэр улуус предпринимателлэргэ сыныалан кьэһэтин тэрийээн ытылар.

С.БОРИСОВА.
Хаартыскага: дьарыктаах түһэнэригэр (СР өйүүтүр-дуһуулуур искуствотын маастара, П.А.Варламов, Баһыны нэһиликиттан Н.И.Местников оһолуктарын таһыгар).

Учүгэй дьон түүһүн кэһинбит

ҮЙЭТИН ҮЛЭБЭ АНААБЫТ КЫРДЬАБАС

М.М.Мартынов 1923 сыллааха балажан ыйын 24 күнүгэр Чуралчы оройуонун Хадаар нэһилигэр дадааны баһынай дьыа кэргэнигэр төрөөбүтэ. Биэс оһолоох дьыа кэргэнтэ кини иккис оһонон күн сирин көрбүтэ. Миша 14 саастаагар ийэтэ оһолоһон дьэн өлөн, Мартыновтар кьһыи оһолуун баһыа буолан, аһардас араларын Михаил Михайлович көрүүтүгэр-иститигэр хаһылытара. Миша икки сыл аба убайын, икки балыларын уонна сага төрөөбүт бырааттарын кытта туйаһах оһо саас кьһалгытын барытын билбиттэрэ.

1932 - 1937 сылларга Хайахыт түөрт кылаастаах оһуолатыгар үөрэһэн, туөрт кылааһы бүтэрбитэ. Оһон салгы үөрэһин тоһотторго күһаллибитэ. Ити кэһтэн 1942 сылга дьэри колхоз араас үлэлэригэр улахан дьону кытта тэһис-тэһтэ сьлддыбыта. 1942 сыл күһүнүгэр Чуралчы колхозтарын куус өтүкүн көһөрүү политикатыгар хаһылытан, тус хоту аттамытара. Оһно Булууг оройуонугар Быһаптал-Мьыска "Артика" дьэн колхозка тийэн, бөлүк булдугар сьлддыбыта. Итиник 1948 сылга дьэри үлээбэти. Аба дойду улуу саритин кэһигэр бүрүкэбит ыар күнүгэ бэриллибит быһаһнарын барытын тоһорору түүһэри-күһүстэри куустэрин харыстаабаха үлэһиллэрэ. Оһ сьһыдан саас муус устарга Лопчиков Наталья Петровна көрөн, сөбүлэһэн, дьоллорун холбоһон, ыал буолбуттара.

1968 сыл кулун тутар ыйыгар дьэри барыта 18 сыл устата Михаил Михайлович кьра промьертьал оройуон бьир бадект промьертьал тэриптэте булуур дьэри үлээһэн, бу тэриптэ сьлддытыгар байэтин кьлаһтын кьлэрбитэ. Кинини кьтары тэриптэ үчүтүгэр байэлэрин кьлаһтарын кьлэрэһиттэрэ очнотобу истэриньэһигэр: М.С.Кулаковская, М.А.Макарова, М.Х.Догордуорова, А.С.Борисова, Е.М.Борисова, атаһа таһалтын оһорооччулар: Д.Шадрина, М.М.Попова, столыдар: И.Г.Ноев, М.Л.Петров, А.П.Листиков (каһин промьекбинат директора буолбута), механизатордар: С.Н.Иванов, С.Г.Трофимов, Н.Е.Захаров, А.Е.Захаров уо. д. а. Салайар үлээбэ бастагы председателиэн Е.Р.Софронов үлээбэбитэ. Михаил Михайлович Егор Романовыи кьтта алта сыл бьиргэ үлээбэбит инникитин улахан оһук, көмө-амча буолбута. Оһ курдук, Егор Романов салайар үлээбэ албах субэни-аманы бьирэбитэ. Кьлгэс да кэһгэ буоллар оройуонга биллэр-көһтөр, үөрэхтөөк, кьрдьабэс дьоннору: Д.С.Попов, кьһыл партизан И.И.Кононов, В.П.Харитонов кьтта бьиргэ алтыһан аһыта. Василий Петрови 1966 - 1969 сылларга райпромьекбинатка директорунан үлээбэбитэ. Кини инициативатынан Наммара үрээбэр Амьардаах дьэн сьргэ пьлорама туруран үлээһиллэтэрэ. Бу пьлорама

хэс да сыл кууска үлээһэн, оройуон тутуугар улахан куус-көмө буолбута. Михаил Михайловичи директора Василий Петрович уонна Иван Иванович Кононов рекомендациялаһаннар, партиэга кьирбэти. Бу кьни оһор улахан итэбэл этэ.

1968 сыл кулун тутар ыйыттан Чакьыр нэһилигэ сага тэриллибитини сьбээһтээн, партиа оройуоннаагы комьитетин уураһынан совет председателиэн аһанан үлэһи барбыта. Манна старшай бьиргэдьириэн Р.И.Борисов үлэһирэ, совет секретара М.К.Кирилина этэ. Михаил Михайлович Чакьырга бэрэ истэһэн истэһуэ эмиэ райком бюөргүн уураһынан 1969 сыл тоһунуу ыйыгар Эрилик Эристин аатынан колхоз Хадаардагы отделениетыгар старшай бьиргэдьириэн аһанан, Хадаарга көспүтэ. Кырдык, Михаил Михайлович Хадаарга тийэрэгэр социальнай да, промьертьалнай да тутуулар соһчото суох эһилэр. Хадаар Уруг-Куөлүгэр уонна Уорбага начальнай оһуолаһар эрэ баһалара, иньэ гьһан элбэх оһолоох ыаллар оһолорун салгы үөрэттэрэри Дьирингэ уонна Хайахыкка көһөн барыталабытара. Оһоһоһ дьаһалта промьертьалны тэрийини кьтта сьргэ дьону оһоһуот сьлалтан Уруг-Куөлгэ аһыс кьлаастаах оһуолаһы астарар түүһүн бөлүтүрүбү оройуонга туруосубуттара. Иньэ гьһан 1970 - 1971 сс. үөрөх дьылыгар улахан оһуола аһылан, нэһилинньэ нус-хэс буолбута.

Михаил Михайлович 1969 сылтан 1974 сылга дьэри биэс сыл устата Хадаар уаһастагар старшай бьиргэдьириэн, каһин управьлюащайынан үлэһир кэһигэр нэһиликэ 150 миэстэлээх кулууп дьиктэ, Уорбага 200 миэстэлээх хотон, Бэрэбэ 200 миэстэлээх ыаньык хотон, Самнадайдааха 100 миэстэлээх ыаньык хотон үлээбэ кьирбэттэрэ, итини сьргэ үлэһиттэр оһорор дьыалары, субан сьуһуну хэһайар хааччах, бөһүөлэксэ үчүтталлар оһорор түөрт квартиралаах дьыалары тутулуубуттара.

Промьертьалнай да көрдөрүү күһэдана суоһа. Үтү ыһынга оройуонга бьир бастың көрдөрүү ситиһэннэр, уаһастах үрдүкэн 1 ынаһтан сылга 1884 литра үтү ыһыттар. Үтү ыһыгар үрдүк көрдөрүүчү А.Т.Кузьмина, И.В.Софронова,

М.Г.Титова, А.М.Титова, М.И.Давыдова, А.В.Софронова, М.В.Никитина, М.Г.Адамова уонна да аһыттар - ситистиллэрэ. Ыччат сьуһуну туйуууга: К.А.Григорьев, Ф.Н.Григорьева, К.Адамов, П.Н.Титов уо. д. а., салгы иницигэр П.И.Николаев, Г.Г.Карпов, С.С.Герасимов 80 - 83 бьрыһан терүүбү ылыттар. Механизатордар: Е.Г.Кузьмин, Н.И.Ноев, Д.Д.Кознофонов, В.Е.Никонов, механик К.Н.Пестерев үрдүк таһаарылаахтык үлээбэбиттэрэ. Бьиргэдьириэн: В.П.Васильев, А.Н.Осмолова, Д.К.Пестерева-Андросова - үтү суобастаахтык үлэни көрдөрбүтэрэ. Хотуу үлэһиттэрэ: И.С.Андросов, Е.К.Осипов, Е.Н.Михайлов, П.Д.Лукин, И.И.Софронов оһон да аһыттар бары куустэрин-кудэхтарын бьирээн туран, үлээбэбиттэрэ.

Эрилик Эристин колхоз сайдытыгар бьир өйүүн-саһаһан салайтаран үлээбэбит үлээһиннэригэр: Холтоһоттон М.П.Лукощев, Хайахыттан М.Е.Васильев, Чакьыртан В.Г.Титов, колхоз, совхоз салайааччыларын Р.А.Филиппов, Н.С.Дмитриев, С.И.Сергеев, Г.Т.Кузьмин, Н.Г.Пестерев Михаил Михайлович билигин күндүтүк саныыр, элбэх субэни-аманы бьирээн, өйдөһөн-өйөһөн үлээбэбиттэригэр улаханьы маһталар.

Түбүктээх үлэлэрэ-хамнастара түмүктэһэн, Эрилик Эристин аатынан колхоз, совхоз Союзтан, Россиятан элбэх наһараадалары ылыта. Оһ курдук, 1969 с. Россия тьылын хаһайыстыбатын үлэһитэрин куоталаһылыларыгар бастаан, Россия Министрдарин сьбээһтин, профсоюзун кьини сьбээһтин Кьһыл знамьтынан, 1970 с. В.И.Ленин төрөөбүтэ 110 саһын болгоһтээн, Кьһыл знамьтан, 1972 с. Советскай союз тэриллибитэ 50 сыһын көрөс куоталаһыны кьһылааһа буолан, Советскай союз коммунистическай партиатын кьини комьитетин Бочуотунай грамотатынан уо. д. а. наһараадалаһыттар. Маньаха Михаил Михайлович кьлэрэбит кьлааһа, оһорбуг үлэһэ-хамнаһа, дьыалата кьрэтэ суох.

Михаил Михайлович 1974 - 1980 сс. Хадаар нэһилигэр совет председателиэн, партинай тэриптэ секретарьынан үлээбэбит кэһигэр 160 миэстэлээх, икки этээстээх орто оһуола,

аһыс квартиралаах, икки этээстээх үчүтталлар оһорор үпсай дьыалары, Бэрэбэ 200 миэстэлээх тьипөөй-механизированнай ыаньык хотон, маһалын, үһуһаан, итини таһыан чаһынай оһорор дьыалары тутуулар саһалаһыттар. Бу кэһгэ отделение управьлюащайынан Н.И.Дьячковскай үтү суобастаахтык, үрдүк таһаарылаахтык Михаил Михайловичи кьтта үлээспитэ. Түмүгэр отделение 10-нус пьитлетка бары быһаһнарын тоһорон, бьир бастың отделение аһын ылыта. Үтү ыһыныгар 104, эт оһорууугар 102% тоһорбуттара. Оһолорго үлэһи оһорбуг райком секретарын И.П.Листиковы, райсовет председателиэн С.Г.Охлопков, Р.Р.Буриашов, И.П.Васильевы кьтары бьиргэ алтыһан үлээбэбитин билигин күндүтүк саныыр.

Михаил Михайлович норуот тутуугар үлээтэ, тьа хаһайыстыбатын сайыннарына кьлаһата сьһаналанан, "1941 - 1945 сс. В.И.Ленин 100 сыһын туолуутунан. Кьлбээһнээх үлэтин иһин", Үлэ, Тьыл мэтээлэригэр, элбэх оройуон Бочуотунай грамоталарынан наһараадалаһыттар, Булууг оройуонун Бочуоттаах гражданына буолбута. Кьни үс оһону иһэн, үөрэттэһэн, атаһтарыгар туруоран, кьһи-дьон оһортоон, аһыс сьһэннэһэн, билигин кьрдьар сьэс үөрүүтүн билээн оһорор. Бар дьон ытыктабылын ылар, кэлэр көһүөнэ ычатыгар холсубууга сьлдьар, үйэтин үлээбэ анаабыт кьрдьабэс Михаил Михайлович байэтин дьоллоох кьрдьабэһинан аһыһар. Кьни бу күнүгэ 80 саһын бэлэтигир.

Петр ТАРАСОВ.

КЫТААНАХ САНААЛААХ ЭТЭ

Күндү эдийимм Аана
Олох олорон аастыг
Бу орто дайдуга,
Кэнигэр хааллардын
Кэрчээн кыргыттары

Убаастыыр күндү эдийимм Дьячковская Анна Семеновна орто туруу дайдуган барбыта оруубуна биир сыла буолла. Анна Семеновна Булүү оройуонун Балпабайы нэһилиэгэр 1932 сыллааха күн сирин көрбүтэ. Ийэтэ Платонова Ульяна Васильевна 1938 сыллааха өлбүтэ. Аҕата Платонов Семен Алексеевич үйэтин тухары колхоз, совхоз кадровой булчутунан үлэһэбитэ. Майгылаах мааньта, дууһалаах үтүөтэ, арыгыга, табаахха чугаһаабатах, сытыары сымнабас, үлэни эрэ өрө тулпугт оҕонньор этэ. 105 сааһыгар өлбүтэ.

Ааналын бииргэ төрөөбүттэр 12-лэр. Онтон сорохторо кыра сылдьан, сорохторо улаатан баран өлбүттэрэ. Кэлин тифтэр иккиэ буолан хаалтара. Аана кыра сааһыттан тулаайах хаалан, дьиз-уот, үлэ-хамнас кытаанах үлэтин барытын билбитэ.

Сэрии сылларыгар аас-туор бириэмэҕэ ачыктааһын, тийиммэт-түгэммэт буолуу кыһалбатыгар ылларбыттара. Аҕалара Сэмэн булчут буолан иитэн-аһатан, көрөн-харайан улаатыннарбыта.

Балпабайы 7 кылаастаах оскуолатын бүтэрэн, Булүү куоратыгар салгыы үөрэммитэ. Үөрэхтээх буолар баҕа

бахыйан Дьокуускай куораты булбута. Иистэниһиг үөрэбин бүтэрэн 4-куускайдаагы ательега 3 сыл ситиһилээхтик үлэһэбитэ.

1961 сыллааха Чурапчыга кэлбитэ. Райфинотделга секретарь-машинистканан үлэтин саралаабыта. 23 сыл энкилэ суох үлэһэн 1984 сыллааха бочуоттаах сынньалаңга тахсыбыта. Пенсияга да табыстар райсовека, райфинотделга илимитин араарбакка теүлэхитинэн үлэһэбитэ. Таһаарылаах, үтүө суобастаах үлэтин иһин "1941-1945 с.с. килбизинээх үлэтин иһин", Жуков, "Үлэ ветерана" мэтээллэринэн, элбэх грамоталарынан, махтал суруктарынан наҕараадалаһаммыта.

Аана киһи быһыытынан кэрэ, амарах, аймаҕымсах этэ. Ис дууһатыттан үтөнүкэрэни эрэ баҕарар майгылаах буолан дьону кытары уопсай тылы түргэнник буларга. Тапталаах кэргэн, кыһамнылаах ийэ, эйэбэс эбэ этэ. Үс кэрчээн кыргыт-

тарын үөрэхтээх дьон оңорорго үтүс сыратын биэрбитэ. Дьонго-сэргэҕэ үтүө-мааны мөһүнү халобур-кылдара. Дойду-булугар Булүүгэ тийдэбинэ Чурапчы Ааната кэлбит диэн күүгүлээх, күндү ыалдыгт буолара. Дьонун-сэргэтин көрсөн, кэпсэтэн-ипсэтэн, үөрэн-көтөн кэлэрэ.

Эдийимм ким да буоллун дьэтигэр өрүү үөрэ-көтө көрсөрө, аһа-үөлэ дэ-лэйэ, ыалдытымсага ураты киһи этэ. Эдэрдэргэ сүдү сүбэһиппит, арангачылааччыбыт буолара. Оҕолорун, аймахтары харыстаан бүтэһик күнүгэр дьэри биридэ мунгатыйбакка барахтаабыта.

Үс оҕо кыһамнылаах ийэтэ, икки сиэн эйэбэс эбэтэ, эрэллээх дьүүгэ, күүстээх сырдык санаалаах киһи Анна Семеновна биһиги сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуоҕа.

Балта Галина МАКАРОВА.

СУРУТАРГА ТИЭТЭЙИҢ!

Улуустат олоһун-дьаһабын бары өттүнэн сүрдэтэр "Сага олох" хаһыака сурутарҕын үмүтүм!
Суруту сыаната:
6 ыйга — 190 солк.
3 ыйга — 95 солк.
1 ыйга — 31 солк. 67 харчы.
Тэрилтэлэргэ 6 ыйга — 200 солк.

РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИЯ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМАТЫГАР
ДЕПУТАТКА КАНДИДАТТАР
"САГА ОЛОХ" ХАҤЫАККА
АГИТАЦИОННОЙ МАТЫРЫААЛЛАРЫН
ТАҤААРТАРАП СЫАНАЛАРА.

Бастакы балаһа — 20000 солк.
Иккис балаһа — 15000 солк.
Үтүс балаһа — 15000 солк.

"Сага олох" РИХ ГУ.

ҮЛЭБЭ ҮНҮРАБЫТ

1. Улуустаагы налоговой инспекцияга экономист миэстэтигэр.
2. Улуустаагы үөрэх управлениетын оҕо спортивной оскуолатыгар харабыл, уборщица, зăвхоз миэстэлэригэр. Билсэр телефон: 41-999 (киһэтэтин).
3. Почтовой сибзэс узелыгар кочегардары.
4. ЧП Неустроев "Заречье" рыногар продавец миэстэтигэр.
5. ГУП АД "Чуралча" электрик, харабыл, кочегар миэстэлэригэр.
6. Маарыкчааннаагы ПО сварщик, кочегар, уборщица, харабыл миэстэлэригэр.
7. С. А. Новгородов аатынан орто оскуолага харабыл, уборщица, слесарь-наладчик миэстэлэригэр.

Дьарыктаах буолуу киһнэ.

АТЫЛЫБЫТ

"Минск", "Юпитер-5" мотоцикллары, тыһы тыһаһаһы, 1 оҕус уонна 2 тыһы ньирэйдэри. Сыаналара кэпсэтинэн. Билсэр телефон: 42-596 (тиксэрэччи).

1998 с. оңоһуллубут тентовый УАЗ массынаны. Сыаната кэпсэтинэн. Билсэр телефон 41-413.

2001 с. оңоһуллубут "Нива-21213" массынаны. Сыаната кэпсэтинэн. Телефон 41-700.

АТАСТАҤАБЫТ

МТЗ-80 тракторы ЛТЗ-60 тракторга. Эбэтэр эһиги варианттаргыт. Билсэр телефон: 42-479.

КУОРТАМНАҤАБЫТ

Дьиз-кэргэн чааһынай дьизни эбэтэр квартираны кэниги атылаһан ыларга куортамнаһар. Билсэр телефон: 42-500 (тиксэрэччи).

БИЛЛЭРИИ

"Сага олох" холбоһука үөрэнэчилэргэ, детсад оҕолоругар аналлаах медицинскэй карта атылаһар. Сыаната 65 солк. Дусгабар быһыытынан, мэктиэ суругунан, ый инниттэн ылааха сеп.

"Сага олох" РИХ ГУ.

КҮН АХСЫН
ЧУРАПЧЫ - БЭСТЭХ -
ДЬОКУУСКАЙ
Сарсыарда 5 чаастан.
Тел. 42-151

Күндү ийэбит, эбэбит, эдийимбит Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо, тыл ветерана

КРАСИЛЬНИКОВА Мотрена Николаевна балажан ыйын 24 күнүгэр утун ыарахан ыарыттан өлбүтүн дьиринник курутууйан туран билэр дьонугар, үлэһэннээхтэригэр иһитинэрэбит.

Оҕолоро, сиэннэрэ, аймахтара Пухоггар.

Куруһуаннарын тирдэллэр:
— Ытыктыыр аймахтара, ула, тыл ветерана, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Мотрена Николаевна олохтон туораабытынан кыһыгар Светлана Гаврильевнага, уолугар Николайга, сиэннэригэр Рожиннар, Красильниковтар, Дмитриевтар.

Бииргэ үлэһэбит коллегабыт, табаарыспыт

ЕФИМОВА Александра Петровна утун ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн кэргэнигэр, оҕолоругар, аймахтарыгар дьирин куруһуаммытын тирдэбит.

Хахыйах оскуола-сад коллектива.

Кэргэнэ, үлэ, спорт ветерана, хоту мөһөрүлүү кыттылааҕа **МОНАСТЫРЕВ Егор Митрофанович** өлбүтүнэн ветеран үлэһитигэр Монастырева Светлана Павловнага, оҕолоругар, сиэннэригэр дьирин куруһуаммытын тирдэбит.

"Сага олох" РИХ ГУ коллектива.

Куруһуаннарын тирдэллэр:
— Күндүтүк саныыр убайдара Монастырев Егор Митрофанович ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн саргыларыгар Светлана Павловнага, бьрааттарыгар Павелга, Александрга, Василийга балтыбытыгар Розалияга Новгородтар.

— Егор Митрофанович өлбүтүнэн кэргэнигэр Светлана Павловнага, оҕолоругар ыаллара Аммосовтар уонна киһилэр оҕолоро.

— Убаастабыллаах Егор Митрофанович өлбүтүнэн кэргэнигэр Светлана Павловнага, оҕолоругар 60-70-с сылларга бииргэ күрүктэһипт табаарыстарга, улуус дуобаччытара, дуобаччы федерацията.

— Аҕата Егор Митрофанович ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн уолугар, бьрааттарын үлэһиттэригэр Монастырев Василий Егоровичка МТС ГУП салалтата, коллектива.

— Ытыктыыр убайдара, аймахтара, табаарыстарга үлэ, спорт ветерана Егор Митрофанович өлбүтүнэн кэргэнигэр Светлана Павловнага, бьрааттарын Алексей Митрофановичка, оҕолоругар, сиэннэригэр интернат-оскуолаттан П. В. Коркин, Н. Н. Кичкин, П. М. Стасов, И. С. Пинигин дьиз-кэргэттэри.

Күндүтүн күндү киһибит, тапталаах ийэм, кэргэним, кийимитигэр Чакыр бөлүөлэгин олохтооҕо, "Күннэнэ" уһууһун иитэччигэ

ЛЕБЕДЕВА Марианна Александровна

адэр сааһыгар ыарахан ыарыттан эмисэччи балажан ыйын 26 күнүгэр олохтон туораабытын улаханник курутууйан, аһынан-аймаһан туран бары аймахтарыгар, билэр дьонугар, доһотторугар иһитинэрэбит.

Кыһа Алена, кэргэнэ Анатолий Иннокентьевич, хотуна Фекла Васильевна, тойоно Иннокентий Константинович Лебедевтар.

Күндү кэргэним, ийэбит, эбэбит, мөһөрүлүү кыттылааҕа, үлэ ветерана Малдыкситтан төрүттээх

ЕГОРОВА (КОРЯКИНА) Анастасия Ивановна улуунук ыалдан биһиги кэһэбиттэн бу дьыл балажан ыйын 24 күнүгэр туораабытын бары билэр дьонугар иһитинэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ, кийимитэ, күтүөттэрэ.

Куруһуаннарын тирдэллэр:
— Анастасия Ивановна өлбүтүнэн кэргэнигэр Семен Семеновичка, оҕолоругар, сиэннэригэр Дьирин оскуолатын 1957 сыллаах ытүсүкчигэ.

— Дьүүгэбит, ыалыт Анастасия Ивановна өлбүтүнэн кэргэнигэр Семен Семеновичка, оҕолоругар, сиэннэригэр Охлопковтар, Сивцевтар, Артемьевтар, Фекла Алексеева.

— Анастасия Ивановна олохтон туораабытынан кэргэнигэр Семен Семеновичка, уолугар Михайлга, кийимитигэр Светланага, кыргыттарыгар Марияга, Иринага, сиэннэригэр Мугудайтан Рожиннар, Красильниковтар, Дмитриевтар.

— Балтылар, эдийимдэр Анастасия Ивановна өлбүтүнэн күтүөттэригэр Семен Семеновичка, оҕолоругар, сиэннэригэр убайа Егор Егорович, киһи оҕолоро, кийимитэ, күтүөттэрэ, сиэннэрэ.

— Анастасия Ивановна өлбүтүнэн кэргэнигэр Семен Семеновичка, оҕолоругар Марияга, Иринага, Михайлга Чурапчыттан Кустурова А. И. уонна Коркиннар.

— Тапталаах кэргэнэ Анастасия Ивановна өлбүтүнэн адэр сааһыттан доһотторугар Семен Семеновичка, уолугар Мишага, аймах-билэ доһотторугар Полина Михайловна, Дмитрий Иванович Еврафовтар.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670,
Чуралчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРЫТ:
редактор — 41-332, отдаллар — 41-265.
E-mail: sagooh@churap.sakha.ru

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительства, Чуралчы улууһун "Сага олох" редакционной-издательской холбоһук Государственной учреждение. Моассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуууну хантуруоһулуур уонна регистрациялыыр РФ бэһээккэ СР региональной управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрациялаһыт нүмэрэ — ПИ №19-0423.

"Сага олох" редакционной-издательской холбоһук ГУ. Офсетнай бачыт.
Сакоһоһун № 112. Тираж 1772. 26.09.2003 с. бэһээккэ барылыһа.

Автор суругар этиллэр санаа редакция позициягар мэлдьи сеп түбөһөр буолбатах. Суруһа ийимлар чакчылар кырдыктаастарыгар эппэтиһиһи автор тус байытэ сүгэр.